

Kaip sutrumpinti mėsinių veislių karvių *postpartum anestrus* trukmę

Mėsinėms karvėms būdingas ilgesnis nei pieninių veislių karvių nerujavimo po veršiamosios (*postpartum anestrus*) periodas. Jo trukmė priklauso nuo daugelio faktorių: žindymo, karvės-veršelio ryšio, šėrimo, amžiaus, ligų, komplikuoto veršiamosios, placentos užsilaikymo, veislės, individualių genetinių savybių, streso, biostimulų. Kai kurios iš šių faktorių galime įtakoti panaudodami organizacines ir valdymo priemones ar pasitelkdami inovatyvias skaitmenines technologijas.

Karvių žindėnių žindymo laiko ir kontakto su veršeliu apribojimas

Ilgą laiką buvo manoma, kad pagrindinė *postpartum anestrus* priežastis yra veršelių žindymas. Tačiau pastarųjų metų tyrimai parodė, kad pagrindinis faktorius yra ne pats žindymas, o karvės ir veršelio ryšys. Jei veršelis žinda karvę neribotai, tai praėjus 80 dienų po apsiveršiamosios tik 45 proc. karvių atsistato lytinis ciklas. Tuo tarpu jei veršelio žindymas apribojamas iki vieno karto ir karvė neturi jutiminio ryšio su veršeliu, tuomet net 90 proc. karvių suruoja ir įvyksta ovuliacija. Žindymo laiko ir kontaktų apribojimas gali būti viena iš priemonių, padedančių sutrumpinti *postpartum anestrus* trukmę.

Pilnavertis šėrimas

Tarp šėrimo ir reprodukcijos yra labai tamprus sąryšis. Keičiantis reprodukciniam statusui, keičiasi ir maisto medžiagų poreikis. Pilnavertis šėrimas turi būti užtikrinamas visais karvės auginimo etapais. Klaidos, padarytos šeriant, gali išryškėti net ir po 4–12 mėnesių ir turėti neigiamą poveikį reprodukcijos rodikliams.

Karvių ėmitimo įvertinimas kritiniais veršiamosios, veisimo, nujunkymo periodais padeda įvertinti padėtį bandoje ir priimti svarbius sprendimus pasirenkant ar koreguojant šėrimo programas. Airijoje ir Jungtinėje karalystėje tam naudojama 1–6 balų, kitose Europos šalyse – 1–9 balų vertinimo sistema. Kuo didesnis balas, tuo geresnis ėmitimas. Karvių ėmitimas veršiamosios metu įtakoja *postpartum anestrus* trukmę. Vidutinio ėmitimo karvių (5 balų) *postpartum anestrus* 12 dienų trumpesnis nei liesų (4 balų). Karvių ėmitimo padidėjimas vienu balu (9 balų sistemoje) dienų skaičių tarp apsiveršiamųjų sutrumpina 5–6 dienomis. Geras ėmitimas veršiamosios metu užtikrina 18–20 proc. didesnę veršingumo indeksą kitame veisimo cikle.

Rekomenduojama, kad veršiamosios metu subrendusių ir jaunų karvių ėmitimas būtų ne mažesnis nei 5 ir 6 (9 balų sistemoje) arba 2,5 ir 3 (5 balų sistemoje). Tuo tarpu telyčių ėmitimas turėtų būti 1 balu didesnis, kadangi joms po pirmo veršiamosios reikia daugiau energijos dar vis augančio organizmo bei laktacijos poreikių palaikymui.

Rujų nustatymo sistemos reikšmė nusprendžiant dėl savalaikio telyčių panaudojimo veisime

Viena iš neefektyvios reprodukcijos priežasčių yra ta, kad daugelyje bandų telyčios pradedamos naudoti veisime vėliau nei būtų galima. Pakaitinių telyčių užauginimas yra labai atsakingas ir daug investicijų reikalaujantis procesas. Tačiau retai kurioje bandoje telyčios veršiuojasi būdamos 24 mėnesių amžiaus. Skirtingų mėsinių galvijų veislių subrendimo laikas skiriasi. Tam didelę įtaką turi auginimo būdo – ekstensyvaus, intensyvaus ar ekologinio – pasirinkimas. Todėl ir optimalus pirmojo veršiamosios amžius skirtingose bandose skiriasi – būna nuo 24 iki 36 mėnesių.

Svarbiausi požymiai, leidžiantys nuspręsti ar telyčia jau gali būti veisiama, yra:

- jos svoris veisimo sezono pradžioje (telyčia turėtų būti pasiekusi 65–70 proc. tos veislės subrendusioms karvėms būdingo svorio, įmitimas turėtų būti ne mažesnis kaip 6 balai 10 balų vertinimo sistemoje);
- tinkamas reprodukcinės sistemos išsivystymas ir
- reguliarus lytinis ciklas (jei yra galimybė, reikėtų atlikti ir lytinės sistemos išsivystymo įvertinimą).

Telyčias sėklinti ar kergti reikėtų po trečios rujos, nes tuomet gaunami geresni apsivaisinimo rezultatai. Taigi labai svarbu pastebėti pirmąją, antrąją ir trečiąją rujan, jas įvertinti ir laiku telyčias įtraukti į veisimą.

Rujų stebėjimo sistemą su boliuse integruotais dinaminio aktyvumo ir temperatūriniais jutikliais galima naudoti, kai telyčios pasiekia 300 kg svorį. Ši sistema gali padėti nustatyti sunkiai pastebimas pirmąsias rujan ir objektyviai nuspręsti dėl telyčios tinkamumo dalyvauti veisime. Jei telyčia veršiuojasi 24 mėnesių amžiaus, ji per savo gyvenimą atveda daugiau veršelių nei kitos bandos telyčios, kurių ruja laiku nepastebima.

Pirmaveršių rujų nustatymas boliuse integruotos sistemos pagalba

Labai svarbu pastebėti, kad pirmaveršėms būdinga ilgesnė *postpartum anestrus* trukmė. Boliuse integruota rujų nustatymo sistema padeda tiksliau įvertinti pirmaveršių atsistatymą po apsiveršavimo, sveikatingumą, pastebėti rujan ir tokiu būdu laiku gražinti pirmaveršes į veisimą. Dėl tikslesnio rujų nustatymo sutrumpėja laikotarpis tarp apsiveršavimo ir sėklinimo ar kergimo. Karvėms apsivaisinus veisimo sezono pradžioje, jos ir veršiuosis veršiamosi sezono pradžioje, todėl pasiruošti kitam veisimo sezonui turės daugiau laiko, o nujunkomas veršelis bus didesnio svorio.

Dr. Artūras Šiukščius, dr. Rasa Nainienė
LSMU Gyvulininkystės institutas